

مبانی و اصول مدیریت آموزشی

دکتر غلامرضا شمس

تهران

۱۳۹۶

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
	بخش اول: مفاهیم و نظریه‌ها
۷	فصل اول: ماهیت مدیریت آموزشی
۸	۱-۱ ضرورت و اهمیت مدیریت آموزشی
۱۱	۱-۲ تمایز بین مؤسسه آموزشی با مؤسسه بازرگانی یا صنعتی از دیدگاه سیستمی
۱۱	۱-۲-۱ درون‌دادها
۱۲	۱-۲-۲ فرایندها
۱۲	۱-۲-۳ برون‌دادها
۱۳	۱-۳ معنا و ماهیت مدیریت آموزشی
۱۶	۱-۴ منابع مدیریت آموزشی
۱۶	۱-۴-۱ منابع انسانی
۲۲	۱-۴-۲ منابع فیزیکی و مادی
۲۷	۱-۴-۳ منابع آموزشی
۲۷	۱-۵ اهداف و کارکردها
۳۳	۱-۶ دامنه مدیریت آموزشی
۳۴	۱-۷ Educational Management (EM) در برابر Educational Administration (EA)
۳۵	۱-۸ سازماندهی کتاب حاضر
۳۶	خلاصه
۳۷	پرسش‌هایی برای مرور مطالب
۳۹	فصل دوم: ویژگی‌ها و مبانی مدیریت آموزشی
۳۹	۲-۱ ویژگی‌های مدیریت آموزشی در عصر حاضر
۴۷	۲-۲ مبانی مدیریت آموزشی
۴۹	۲-۲-۱ مبانی رفتار
۵۲	۲-۲-۲ مبانی انسان
۵۷	۲-۲-۳ معرفی سازمان

۵۸	۲-۳ وظایف مدیریت آموزشی
۵۹	۲-۳-۱ وظایف عمومی مدیریت آموزشی
۶۰	۲-۳-۲ وظایف اختصاصی مدیریت آموزشی
۶۴	۲-۴ توانایی‌های مدیریت آموزشی
۶۵	خلاصه
۶۶	پرسش‌هایی برای مرور مطالب
۶۷	فصل سوم: نظریه‌ها و مکاتب در حوزه مدیریت آموزشی
۶۸	۳-۱ معنی و ماهیت نظریه
۷۰	۳-۲ نظریه پردازی در مدیریت آموزشی
۷۱	۳-۳ سناریوی کلی
۷۳	۳-۴ ویژگی نظریه‌های مدیریت آموزشی
۷۴	۳-۵ طبقه‌بندی نظریه‌های مدیریت
۷۵	۳-۶ سیر تحول مدیریت
۷۵	۳-۶-۱ دوره پیش از مدیریت علمی
۷۶	۳-۶-۲ مکتب کلاسیک
۷۷	۳-۶-۳ مکتب نئو کلاسیک
۷۷	۳-۶-۴ نظریه‌های نوین
۷۸	۳-۷ نظریه‌ها و مکاتب مؤثر در مدیریت آموزشی
۷۸	۳-۷-۱ مدیریت علمی
۸۰	۳-۷-۲ نظریه بوروکراسی
۸۲	۳-۷-۳ فرایند مدیریت (نظریه اداری)
۸۴	۳-۷-۴ روابط انسانی
۸۷	۳-۷-۵ علوم رفتاری
۸۸	۳-۷-۶ رویکرد نگرش کمی
۸۸	۳-۷-۷ رویکرد سیستم‌ها
۹۲	۳-۷-۸ رویکرد اقتضایی
۹۵	۳-۷-۹ رویکرد عملیاتی
۹۷	۳-۷-۱۰ نظریه‌های X، Y و Z
۱۰۰	۳-۷-۱۱ رویکرد ابهامی
۱۰۴	۳-۸ سایر نظریه‌های مدیریت آموزشی
۱۰۴	۳-۸-۱ نظریه‌های قبلی
۱۰۹	۳-۸-۲ نظریه‌های نوین
۱۱۳	خلاصه
۱۱۴	پرسش‌هایی برای مرور مطالب

۱۱۵	فصل چهارم: سیر پیدایش و تکامل مدیریت آموزشی
۱۱۸	۴-۱ ماهیت رشته مدیریت آموزشی
۱۲۰	۴-۲ پیشینه پژوهشی مدیریت آموزشی
۱۲۳	۴-۳ میزان رشد تولید آثار علمی در مدیریت آموزشی
۱۲۴	۴-۴ پرتولیدترین و مؤثرترین نویسندگان رشته مدیریت آموزشی
۱۲۵	۴-۵ پرتولیدترین، پراستنادترین و مؤثرترین نشریات رشته مدیریت آموزشی
۱۲۹	۴-۶ قالب‌ها و زبان‌های برتر در تولیدات رشته مدیریت آموزشی
۱۳۰	۴-۷ مراکز علمی و کشورهای پرتولید در رشته مدیریت آموزشی
۱۳۱	۴-۸ بیشترین منابع مورد استناد در تولیدات رشته مدیریت آموزشی
۱۳۲	۴-۹ موضوعات پربسامد در رشته مدیریت آموزشی
۱۳۴	خلاصه
۱۳۵	پرسش‌هایی برای مرور مطالب
۱۳۶	فصل پنجم: سازماندهی و ساختار سازمانی
۱۳۷	۵-۱ مفهوم سازماندهی
۱۳۸	۵-۲ ساختار سازمانی
۱۳۹	۵-۳ چرا ساختار سازمانی؟
۱۴۰	۵-۴ اصول سازماندهی
۱۴۱	۵-۵ جنبه‌های سازماندهی
۱۴۲	۵-۶ سازمان‌های رسمی و غیررسمی
۱۴۳	۵-۷ گروه‌بندی
۱۴۳	۵-۷-۱ الگوهای گروه‌بندی
۱۴۵	۵-۷-۲ اشکال سازمان ماتریسی
۱۴۹	۵-۸ ساختارهای سازمانی
۱۴۹	۵-۸-۱ ساختار مکانیکی
۱۵۰	۵-۸-۲ ساختار ارگانیکی
۱۵۰	۵-۸-۳ ساختار ماتریسی
۱۵۱	۵-۸-۴ سازمان مجازی
۱۵۱	۵-۸-۵ سازمان بدون مرز
۱۵۲	۵-۹ حیطة نظارت
۱۵۳	۵-۱۰ تفویض اختیار
۱۵۳	۵-۱۰-۱ اجزاء تفویض
۱۵۴	۵-۱۰-۲ تعیین کنندگان میزان تفویض
۱۵۵	۵-۱۰-۳ اصول تفویض
۱۵۶	۵-۱۰-۴ مزایای تفویض

۱۵۷	۵-۱۰-۵ موانع پیش روی تفویض اثربخش
۱۵۸	۵-۱۱ تمرکز و عدم تمرکز
۱۵۹	۵-۱۱-۱ مزایای تمرکززدایی
۱۶۰	۵-۱۱-۲ محدودیت‌های تمرکززدایی
۱۶۱	۵-۱۲ اختیار صف و ستاد
۱۶۲	خلاصه
۱۶۳	پرسش‌هایی برای مرور مطالب
۱۶۴	فصل ششم: جوّ و فرهنگ سازمانی
۱۶۵	۶-۱ مفهوم و تعریف جوّ سازمانی
۱۶۶	۶-۲ ایجاد جوّ سازمانی
۱۶۸	۶-۳ پیشینه نظری جوّ سازمانی
۱۷۱	۶-۴ ابعاد و انواع جوّ سازمانی
۱۷۱	۶-۴-۱ رفتار معلمان
۱۷۲	۶-۴-۲ رفتار مدیر
۱۷۴	۶-۴-۳ انواع جوّ
۱۷۸	۶-۵ اهمیت جوّ سازمانی
۱۸۲	۶-۶ مفهوم فرهنگ سازمانی
۱۸۳	۶-۷ تعریف فرهنگ سازمانی
۱۸۶	۶-۸ فرهنگ ملی
۱۸۷	۶-۹ فرهنگ و نظام‌های ارزشی اجتماعی
۱۸۹	۶-۱۰ نقش و اهمیت فرهنگ سازمانی
۱۹۰	نقش فرهنگ سازمانی در پیشگیری از بروز فساد اداری
۱۹۱	۶-۱۱ کارکردهای فرهنگ سازمانی
۱۹۲	۶-۱۲ آثار فرهنگ سازمانی
۱۹۲	۶-۱۳ ویژگی‌های فرهنگ سازمانی
۱۹۴	۶-۱۴ تفاوت بین جوّ سازمانی و فرهنگ سازمانی
۱۹۵	۶-۱۵ سطوح فرهنگ سازمانی
۱۹۷	۶-۱۶ مفروضات فرهنگ سازمانی
۱۹۸	۶-۱۷ ابعاد فرهنگ سازمانی
۱۹۸	۶-۱۷-۱ چهارچوب اوچی
۱۹۸	۶-۱۷-۲ دیدگاه پیترز و واترمن
۱۹۹	۶-۱۸ مدل‌ها و طبقه‌بندی‌های فرهنگ سازمانی
۲۰۰	۶-۱۸-۱ مدل فرهنگ سازمانی دانیل دنیسون
۲۰۲	۶-۱۸-۲ مدل فرهنگ سازمانی کامرون و کوئین

۲۰۴	۶-۱۸-۳ مدل فرهنگ سازمانی چارلز هندی
۲۰۴	۶-۱۸-۴ مدل فرهنگ سازمانی والاج
۲۰۵	۶-۱۸-۵ مدل فرهنگ سازمانی فیزی
۲۰۶	۶-۱۸-۶ مدل فرهنگ سازمانی کوک و لافرتی
۲۰۷	۶-۱۹ مدل‌های فرهنگ مدرسه
۲۰۹	۶-۲۰ ایجاد فرهنگ سازمانی
۲۱۱	۶-۲۱ مدیریت فرهنگ سازمانی
۲۱۱	۶-۲۱-۱ بهره‌گیری از فرهنگ متداول یا غالب
۲۱۲	۶-۲۱-۲ یادگیری فرهنگ سازمانی
۲۱۳	۶-۲۱-۳ نگهداری فرهنگ سازمانی
۲۱۵	۶-۲۱-۴ تغییر فرهنگ سازمانی
۲۱۶	خلاصه
۲۱۷	پرسش‌هایی برای مرور مطالب

بخش دوم: فرایندهای مدیریتی

۲۲۱	فصل هفتم: انگیزش
۲۲۱	۷-۱ ماهیت انگیزش
۲۲۳	۷-۲ فرایند انگیزش
۲۲۵	۷-۳ انواع انگیزش
۲۲۶	۷-۴ نظریه‌های انگیزش
۲۲۶	۷-۴-۱ نظریه‌های نیازی انگیزش
۲۳۸	۷-۴-۲ نظریه‌های فرایندی انگیزش
۲۴۴	۷-۴-۳ نظریه‌های تقویتی انگیزش
۲۴۵	۷-۴-۴ مدل سیستم ترکیب سه جزئی انگیزش
۲۵۱	۷-۵ مدیریت انگیزه‌ها
۲۵۳	خلاصه
۲۵۳	پرسش‌هایی برای مرور مطالب
۲۵۵	فصل هشتم: رهبری
۲۵۶	۸-۱ رهبری چیست؟
۲۵۸	۸-۲ ترکیب رهبری و مدیریت
۲۵۸	۱. Management
۲۶۰	۲. Administration
۲۶۰	۳. Leadership
۲۶۴	۸-۳ کارکردهای رهبری

۲۶۵	۸-۴ سبک‌های رهبری
۲۶۵	۸-۴-۱ سبک استبدادی یا آمرانه
۲۶۶	۸-۴-۲ سبک دموکراتیک یا مشارکتی
۲۶۷	۸-۴-۳ سبک بی‌نظمی یا لجام‌گسیخته
۲۶۸	۸-۵ مطالعات رهبری
۲۶۸	۸-۵-۱ مطالعات هاثورن
۲۶۹	۸-۵-۲ مطالعات رهبری آیوا
۲۶۹	۸-۵-۳ مطالعات میشیگان
۲۷۰	۸-۵-۴ مطالعات ایالت اوهایو
۲۷۱	۸-۵-۵ سبک مدیر علمی
۲۷۲	۸-۶ نظریه‌های رهبری
۲۷۲	۸-۶-۱ نظریه خصوصیت (ویژگی)
۲۷۳	۸-۶-۲ نظریه‌های رفتاری
۲۷۳	۸-۶-۳ مدل مشروط فیدلر
۲۷۴	۸-۶-۴ نظریه رهبری مسیر-هدف
۲۷۶	۸-۶-۵ نظریه رهبری وضعیتی
۲۷۸	شبکه مدیریتی
۲۷۹	۸-۷ چه چیزی رهبری را اثربخش می‌سازد؟
۲۸۱	۸-۸ رهبری تبدیلی و تحولی
۲۸۲	۸-۹ رهبری توزیع‌شده
۲۸۳	رهبری توزیع‌شده در مدرسه
۲۸۴	۸-۱۰ رهبری اخلاقی
۲۸۴	۸-۱۱ رهبری توانمندساز
۲۸۵	۸-۱۲ رهبری آموزشی
۲۸۶	۸-۱۳ رهبری امنیت‌مدار
۲۸۷	۸-۱۴ رهبری نرم
۲۸۹	۸-۱۵ رهبری بصیر
۲۹۱	۸-۱۶ رهبری اصیل
۲۹۳	۸-۱۷ رهبری باز
۲۹۴	۸-۱۸ الگوی رهبری اسلامی
۲۹۴	۸-۱۹ جانشین‌هایی برای رهبری
۲۹۶	۸-۲۰ انتخاب یک الگوی رهبری
۲۹۷	۸-۲۱ رهبری و قدرت
۲۹۷	۸-۲۲ انواع قدرت
۲۹۹	خلاصه

صفحه	عنوان
۳۰۰	پرسش‌هایی برای مرور مطالب
۳۰۲	فصل نهم: ارتباط
۳۰۳	۹-۱ مفهوم ارتباط
۳۰۳	۹-۲ سیر تکاملی ارتباطات در مدیریت
۳۰۵	۹-۲-۱ دیدگاه پردازش اطلاعات
۳۰۵	۹-۲-۲ دیدگاه بلاغی
۳۰۶	۹-۲-۳ دیدگاه فرهنگی
۳۰۶	۹-۲-۴ دیدگاه سیاسی
۳۰۷	۹-۳ ماهیت ارتباط و نیاز به آن
۳۰۸	۹-۴ مفهوم ارتباط در سازمان مدرسه
۳۰۹	۹-۵ فرایند ارتباط
۳۱۰	۹-۶ کانال‌های ارتباطی
۳۱۱	۹-۶-۱ کانال‌های ارتباطی بر اساس رابطه
۳۱۲	۹-۶-۲ کانال‌های ارتباطی بر اساس جهت جریان
۳۱۲	۹-۶-۳ کانال‌های ارتباطی بر اساس روش استفاده
۳۱۳	۹-۷ شبکه‌های ارتباط
۳۱۷	۹-۸ ارتباطات در عصر اطلاعات رایانه‌ای
۳۱۸	۹-۹ موانع ارتباط
۳۲۰	۹-۱۰ اثربخشی ارتباط
۳۲۷	ده خط‌مشی برای شنوندهٔ بهتری شدن
۳۲۸	خلاصه
۳۲۹	پرسش‌هایی برای مرور مطالب
۳۳۱	فصل دهم: تصمیم‌گیری و حل مسئله
۳۳۳	۱۰-۱ انواع تصمیمات
۳۳۶	۱۰-۲ شرایط تصمیم‌گیری مدیران
۳۳۷	۱۰-۳ درجهٔ سختی تصمیم‌گیری
۳۳۸	۱۰-۴ سطوح تصمیم‌گیری
۳۳۸	۱۰-۵ فرایند تصمیم‌گیری
۳۴۰	۱۰-۶ سبک‌های تصمیم‌گیری
۳۴۱	۱۰-۷ رویکردهای تصمیم‌گیری
۳۴۱	۱۰-۷-۱ رویکرد عقلایی
۳۴۶	۱۰-۷-۲ رویکرد رفتاری
۳۴۹	۱۰-۷-۳ رویکرد باز

۳۴۹	۱۰-۷-۴ رویکرد شهودی
۳۴۹	۱۰-۷-۵ رویکرد شخصی
۳۵۱	۱۰-۷-۶ رویکرد عملی
۳۵۲	۱۰-۷-۷ رویکرد مطلوب تلویحی
۳۵۲	۱۰-۸ جنبه‌های رفتاری تصمیم‌گیری
۳۵۳	۱۰-۹ عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری
۳۵۵	۱۰-۱۰ تصمیم‌گیری گروهی
۳۵۶	مزایای تصمیم‌گیری گروهی
۳۵۸	۱۰-۱۱ نگرش و تصمیم‌گیری
۳۵۹	۱۰-۱۲ تصمیم‌گیری در مدیریت اسلامی: الگوی تصمیم‌گیری الهی - عقلانی
۳۶۰	۱۰-۱۲-۱ مبانی تصمیم‌گیری در مدیریت اسلامی
۳۶۰	۱۰-۱۲-۲ ویژگی‌های تصمیم‌گیری در اسلام
۳۶۲	۱۰-۱۲-۳ مقایسه الگوهای تصمیم‌گیری در مدیریت علمی و مدیریت اسلامی
۳۶۴	۱۰-۱۳ حل مسئله
۳۶۴	۱۰-۱۳-۱ تفاوت تصمیم‌گیری و حل مسئله
۳۶۵	۱۰-۱۳-۲ فنون حل مسئله
۳۶۷	خلاصه
۳۶۸	پرسش‌هایی برای مرور مطالب
۳۷۰	فصل یازدهم: مدیریت تغییر
۳۷۱	۱۱-۱ اصطلاحات
۳۷۲	۱۱-۲ ویژگی‌های تغییر طرح‌ریزی شده
۳۷۳	۱۱-۳ اهداف تغییر طرح‌ریزی شده
۳۷۴	۱۱-۴ کانون تغییر
۳۷۵	۱۱-۴-۱ تغییر وظایف، ساختارها، سیستم‌ها و فناوری سازمانی
۳۷۵	۱۱-۴-۲ تغییر افراد
۳۷۶	۱۱-۴-۳ تغییر جو سازمانی و سبک مناسبات فردی
۳۷۶	۱۱-۵ ابعاد تغییر سازمانی
۳۷۷	۱۱-۶ دلایل تغییر
۳۷۸	۱۱-۷ واکنش‌ها نسبت به تغییر سازمانی
۳۷۹	۱۱-۸ علل مقاومت در مقابل تغییر
۳۸۲	۱۱-۹ اداره مقاومت در مقابل تغییر
۳۸۳	۱۱-۱۰ نظریه‌های تغییر سازمانی
۳۸۴	۱۱-۱۰-۱ نظریه تحلیل میدانی نیرو
۳۸۶	۱۱-۱۰-۲ نظریه سیستم‌های تغییر

۳۸۷	۱۱-۱۰-۳ نظریه رهبری تغییر سازمانی
۳۸۸	۱۱-۱۱ مراحل تغییر سازمانی
۳۸۹	۱۱-۱۲ انتخاب راهبرد تغییر
۳۸۹	۱۱-۱۲-۱ راهبرد نیرو - اجبار
۳۹۰	۱۱-۱۲-۲ راهبرد تجربی - عقلانی
۳۹۰	۱۱-۱۲-۳ راهبرد هنجاری - تربیتی مجدد
۳۹۰	۱۱-۱۳ توسعه سازمانی
۳۹۲	۱۱-۱۴ اهداف طرح‌های توسعه سازمانی
۳۹۳	۱۱-۱۴-۱ محور ساختاری
۳۹۳	۱۱-۱۴-۲ محور فرایند
۳۹۳	۱۱-۱۵ فرایند توسعه سازمانی
۳۹۴	خلاصه
۳۹۵	پرسش‌هایی برای مرور مطالب

بخش سوم: مدیریت آموزشی، فرایند اجتماعی و پویایی‌های گروهی

۳۹۹	فصل دوازدهم: مدیریت آموزشی: یک فرایند اجتماعی
۳۹۹	۱۲-۱ فرایند اجتماعی: ماهیت و دامنه
۴۰۰	۱۲-۲ مدیریت آموزشی به‌عنوان یک فرایند اجتماعی
۴۰۱	۱۲-۳ اصول مدیریت آموزشی
۴۰۱	۱۲-۳-۱ اصل سهم‌پذیری
۴۰۲	۱۲-۳-۲ اصل آزادی
۴۰۲	۱۲-۳-۳ اصل مساوات
۴۰۳	۱۲-۳-۴ اصل همکاری
۴۰۴	۱۲-۳-۵ اصل عدالت
۴۰۴	۱۲-۳-۶ اصل برنامه‌ریزی
۴۰۴	۱۲-۳-۷ اصل تحقیق
۴۰۵	۱۲-۳-۸ اصل ارزشیابی
۴۰۵	۱۲-۳-۹ اصل انعطاف‌پذیری
۴۰۵	۱۲-۳-۱۰ اصل پویایی
۴۰۶	۱۲-۳-۱۱ اصل رهبری
۴۰۶	۱۲-۳-۱۲ اصل شناخت رشد فردی
۴۰۶	۱۲-۳-۱۳ اصل مشارکت
۴۰۷	۱۲-۳-۱۴ اصل شایستگی
۴۰۷	۱۲-۳-۱۵ اصل سازگاری
۴۰۷	۱۲-۳-۱۶ اصل ثبات

۴۰۸	خلاصه
۴۰۸	پرسش‌هایی برای مرور مطالب
۴۱۰	فصل سیزدهم: مدیریت تحولی و پویایی‌های گروهی
۴۱۰	۱۳-۱ ماهیت مدیریت تحولی
۴۱۱	۱۳-۲ ویژگی‌های مدیریت تحولی
۴۱۳	۱۳-۳ تلاش و راهبرد در مدیریت تحولی
۴۱۳	۱۳-۴ گروه و مراحل رشد آن
۴۱۴	مراحل رشد گروه
۴۱۶	۱۳-۵ ویژگی‌های گروه
۴۱۶	۱۳-۶ دلایل تشکیل گروه
۴۱۷	۱۳-۷ نظریه‌های تشکیل گروه
۴۱۸	۱۳-۸ اهمیت، کارکردها و مزایای گروه‌ها در سازمان‌ها
۴۲۰	۱۳-۹ مشکلات گروه‌ها در سازمان‌ها
۴۲۲	۱۳-۱۰ انواع گروه‌ها در سازمان
۴۲۳	۱۳-۱۰-۱ گروه‌های رسمی
۴۲۴	۱۳-۱۰-۲ گروه‌های غیررسمی
۴۲۴	۱۳-۱۱ رفتار گروهی
۴۲۷	۱۳-۱۲ پویایی‌های گروهی
۴۲۸	۱۳-۱۲-۱ پویایی‌های گروهی برای مدیریت دموکراتیک
۴۳۰	۱۳-۱۲-۲ پویایی‌های درون‌گروهی
۴۳۳	۱۳-۱۲-۳ پویایی‌های بین‌گروهی
۴۳۴	۱۳-۱۳ تیم‌های کاری
۴۳۵	۱۳-۱۴ تفاوت تیم و گروه
۴۳۷	۱۳-۱۵ ضرورت تیم‌های کاری در سازمان
۴۳۹	۱۳-۱۶ انواع تیم‌های کاری در سازمان
۴۴۱	۱۳-۱۷ مزایای استفاده از تیم‌های کاری در سازمان‌ها
۴۴۲	۱۳-۱۸ رفتار تیمی
۴۴۲	۱۳-۱۹ اثربخشی سازمانی تیم‌ها
۴۴۴	آیا تیم‌ها همیشه اثربخش هستند؟
۴۴۵	خلاصه
۴۴۶	پرسش‌هایی برای مرور مطالب
۴۴۸	منابع

مقدمه

برای شکل‌گیری مدیریت آموزشی به‌عنوان یک رشته علمی متمایز، دیدگاه‌ها و نظریه‌های حوزه‌های علمی دیگر به‌ویژه مدیریت، تأثیر بسزایی داشته‌اند. این نظریه‌ها خارج از بافت آموزش توسعه یافته، سپس در آموزش به کار برده شده‌اند. به نظر می‌رسد یکی از عوامل توجه به موضوع آموزش و به تبع آن مدیریت آموزشی، نیاز انسان به آموختن و یادگرفتن است. انسان‌ها برای سازگاری با تغییرات مختلف، نیازمند یادگیری هستند و آموزش، یکی از ابزارهای مهم در فرایند یادگیری است؛ از این رو، آموزش قدمتی به اندازه عمر بشر دارد. البته طی قرن‌ها، آموزش‌ها به صورت غیررسمی و بر عهده نهادهایی همچون خانواده بود، اما پیچیده‌تر شدن جوامع و نیاز به کسب مهارت‌های مختلف، لزوم سازمان‌دهی آن را به شکل امروزی، ضروری ساخته است؛ بنابراین، نیاز به شکل‌گیری رشته مدیریت آموزشی در سازمان‌ها، به‌ویژه سازمان‌های آموزشی مورد توجه قرار گرفته است. با توجه به موارد مذکور طبیعی است که قدمت این رشته بیش از سایر رشته‌های مدیریتی باشد. از طرف دیگر، برخلاف بسیاری از گرایش‌های علوم تربیتی (از جمله فلسفه آموزش و پرورش و اقتصاد آموزش) که شکل‌گیری آن‌ها در نتیجه توجه صاحب‌نظران سایر رشته‌ها (فلسفه، اقتصاد و روان‌شناسی) به آموزش و پرورش بوده است، شکل‌گیری رشته مدیریت آموزشی مرهون توجه صاحب‌نظران مدیریت دولتی (عمومی) به آموزش نبوده و این رشته قبل از شکل‌گیری رشته مدیریت عمومی دارای هویت و آثار مستقل بوده است که در این کتاب به آن‌ها پرداخته خواهد شد. مدیریت آموزشی در وهله نخست، رشته‌ای کاربردی است و اهمیت آن را باید در توانایی آن جهت شکل‌دهی به خط‌مشی‌های آموزشی و نیز راهبری فعالیت‌های عملی در سازمان‌های آموزشی دانست.

همانند سایر رشته‌ها، دانش و رشته مدیریت آموزشی نیز دارای یک سری مبانی است و بر اصول، مفروضه‌ها و مقولاتی بنا شده است که برای هرگونه اقدامی در یک نظام آموزشی، باید شناخته شوند؛ از این رو، درس «مبانی و اصول مدیریت آموزشی» برای

دانشجویان این رشته موضوعیت می‌یابد. در این درس، دانشجو می‌آموزد که دانش مدیریت آموزشی بر چه مبانی و اصولی استوار است. همچنین با مفاهیم و مقولاتی آشنا می‌شود که برای درک و فهم و سپس تحلیل و تبیین پدیده‌ها، فرایندها، الگوها و نتایج آموزشی، لازم و ضروری است؛ بنابراین، در این درس، درصدد تعیین، توصیف و تبیین مبانی و اصول دانش و رشته مدیریت آموزشی هستیم؛ به عبارتی، در این درس به سه پرسش کلی پاسخ داده می‌شود: چرا باید مدیریت آموزشی را مطالعه کرد و چه نیازی به این مطالعه وجود دارد؟ چگونه باید آن را مطالعه کرد؟ ماهیت و محتوای مدیریت آموزشی چیست؟ از این رو، در این کتاب، در پی واکاوی این سه موضوع و پاسخ به این سه پرسش هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی و روش‌شناختی هستیم. بر این اساس، کتاب حاضر در قالب سه بخش و سیزده فصل، مبانی و اصول مدیریت آموزشی را مورد بحث قرار می‌دهد. بخش اول با عنوان مفاهیم و نظریه‌ها شامل شش فصل است. در فصل اول به ماهیت مدیریت آموزشی می‌پردازیم؛ فصل دوم مربوط به ویژگی‌ها و مبانی مدیریت آموزشی است؛ در فصل سوم، نظریه‌ها و مکاتب در حوزه مدیریت آموزشی را بررسی خواهیم کرد؛ فصل چهارم مربوط به سیر پیدایش و تکامل مدیریت آموزشی و فصل پنجم، سازماندهی و ساختار سازمانی است؛ در فصل ششم، جو و فرهنگ سازمانی بررسی خواهد شد.

بخش دوم با عنوان فرایندهای مدیریتی، شامل فصول هفتم تا یازدهم است؛ در فصل هفتم به انگیزش می‌پردازیم. فصل هشتم در مورد رهبری به‌ویژه ویژگی‌های رهبری، انواع آن، مطالعات و نظریه‌های مرتبط با آن، با تأکید بر دیدگاه‌های جدید است. در فصل نهم ارتباط و مباحث مرتبط با آن بررسی می‌شود. در فصل دهم به تصمیم‌گیری و حل مسئله و در فصل یازدهم به مدیریت تغییر می‌پردازیم.

بخش سوم متمرکز بر مدیریت آموزشی، فرایند اجتماعی و پویایی‌های گروهی و مشتمل بر دو فصل است. فصل دوازدهم با عنوان مدیریت آموزشی: یک فرایند اجتماعی، در مورد ماهیت و دامنه فرایند اجتماعی، مدیریت آموزشی به‌عنوان یک فرایند اجتماعی و اصول مدیریت آموزشی است و فصل سیزدهم، به مدیریت تحولی و پویایی‌های گروهی می‌پردازد؛ ویژگی‌ها و راهبرد مدیریت تحولی، پویایی‌های گروه و غیره در این فصل مورد بحث قرار می‌گیرد.

این کتاب بر اساس سرفصل جدید درس «مبانی و اصول مدیریت آموزشی» برای دانشجویان رشته علوم تربیتی تدوین شده است و علاوه بر آن برای درس مدیریت

آموزشی سایر رشته‌ها نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. علاوه بر این، کتاب حاضر، به مسئولان آموزش و پرورش، مدیران و کارشناسان آموزش سازمان‌ها در کلیه مشاغل تولیدی، صنعتی و خدماتی کمک می‌کند. علی‌رغم تلاش و دقت به عمل آمده در تألیف و چاپ کتاب، ممکن است لغزش‌هایی نیز رخ داده باشد که از خوانندگان محترم به‌ویژه استادان گرامی تقاضا می‌شود نظریات اصلاحی خود را برای نویسنده ارسال فرمایند تا در چاپ‌های بعدی کتاب مورد استفاده قرار گیرد.

ضمن تقدیر از همه کسانی که اینجانب را در تهیه کتاب حاضر یاری دادند به‌ویژه دکتر محمود ابوالقاسمی، دکتر فریبا عدلی، صدف خلیجیان، دکتر هاجری، دکتر شهره روغنی، زهرا گودرزی و سایر عزیزانی که به نحوی تسهیل‌گر چاپ کتاب حاضر بودند، برای آن‌ها آرزوی سلامت و طول عمر باعزت دارم. شایان ذکر است که قسمت‌هایی از کتاب حاضر بنا به اشتراکی که در سرفصل درس وجود دارد، برگرفته از کتاب مدیریت آموزشی، نشر آذر و سیمای دانش، نوشته اینجانب است و همچنین، قسمت عمده فصل چهارم، از یافته‌های پژوهشی آقایان دکتر آرش رسته مقدم، دکتر عباس عباسپور و دکتر علی جلالی دیزجی (۱۳۹۵) اقتباس شده است که بدین وسیله از ایشان تشکر می‌کنم.

غلامرضا شمس-دانشیار دانشگاه شهید بهشتی

تابستان ۱۳۹۶